

ОЦІНЮВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ КОМП'ЮТЕРНОГО НАБОРУ



М. О. МИЛОХІНА, молодший науковий співробітник лабораторії професійного навчання на виробництві Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Анотація. Визначено й охарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності операторів комп'ютерного набору.

Ключові слова: професійна компетентність, оператор комп'ютерного набору, рівні професійної компетентності.

М. О. МИЛОХІНА

ОЦЕНИВАНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОПЕРАТОРОВ КОМПЬЮТЕРНОГО НАБОРА

Аннотация. Определены и охарактеризованы уровни сформированности профессиональной компетентности операторов компьютерного набора.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, оператор компьютерного набора, уровни профессиональной компетентности.

М. О. MILOKHINA

ESTIMATION OF FORMATION THE PROFESSIONAL COMPETENCE FOR THE FUTURE COMPUTER SET OPERATORS

Annotation. The levels formed professional competence the computer set of operators is provided in article.

Keywords: the professional competence, a computer set of operator, levels of the professional competence.

Результати дослідження процесу впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку кваліфікованих робітників дали змогу визначити структуру професійної компетентності операторів комп'ютерного набору, яка містить мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти. Їх сформованість характеризує кваліфікованого працівника, конкурентоспроможного на ринку праці. Формування професійної компетентності стане результативним тоді, коли поряд із створенням відповідних умов буде розроблено раціональний інструментарій для його діагностування. Він на основі надійних та уніфікованих критеріїв і показників дасть змогу оцінювати результати педагогічного процесу на будь-якому часовому відрізку, дати йому якісну й кількісну характеристику, а також коригувати навчальні програми.

Мета статті – визначення критеріїв, показників і рівнів оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх операторів комп'ютерного набору у професійно-технічних навчальних закладах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми засвідчив наявність варіативності запропонованих у дослідженнях наукових визначень критеріїв, показників та перевірки їх

© Мілохіна М. О., 2013

дійсності. Поняття «критерій» у загальному розумінні трактує С. Гончаренко як «ознаку, на основі якої здійснюється оцінка чогось; мірило» [2, 245]. Г. Дутка визначає критерій як ознаку, на основі якої здійснюється оцінювання, порівняння альтернатив розвитку, класифікація об'єктів і явищ [3, 85]. Під критеріями і показниками якості навчальної діяльності розуміють сукупність ознак, на основі яких складається оцінка умов, процесу й результату навчальної діяльності, що відповідає поставленій меті [4, 434]. Метою навчальної діяльності в нашому дослідженні є формування професійної компетентності майбутніх операторів комп'ютерного набору, тому при відборі критеріїв будемо керуватися, насамперед, визначеною структурою професійної компетентності [5], а також специфікою професійної підготовки учнів до набуття зазначеної професії.

Аналіз знань, умінь і навичок, обсяг та зміст яких постійно розширюється, розвивається й удосконалюється, спростовує думку про те, що суть підготовки операторів комп'ютерного набору зводиться до формування «впевнених» користувачів комп'ютерної техніки і стандартного програмного забезпечення (текстового, табличного й графічного редакторів, браузера, архіватора та антивіруса). Однак, зазна-

чених програм недостатньо для професійної діяльності, до того ж самостійне вивчення програмного продукту забезпечує, зазвичай, початковий рівень, а для професійного виконання посадових обов'язків потрібно використовувати розширені можливості технічних та програмних продуктів. Проблема підготовки фахівців із професії «оператор комп'ютерного набору» полягає, на нашу думку, в іншому. Широта програмного, технічного забезпечення та динаміка їх оновлення настільки швидка, що майже завжди виникає невідповідність між засвоєними у процесі професійної підготовки знаннями та вміннями й тими, що потрібні на робочому місці. Тому постає потреба визначити критерії та показники специфіки професійної підготовки фахівців галузі інформаційних технологій, зокрема операторів комп'ютерного набору.

Для вирішення цього завдання важливо виділити ті напрями професійної діяльності операторів комп'ютерного набору, які потребують діагностування в навчально-виробничому процесі. Основними з них є: збирання, аналіз і опрацювання інформації; обмін ідеями та інформацією; планування й організація діяльності; робота з іншими людьми та в команді; використання математичних ідей і технологій; розв'язування проблемних завдань; використання новітніх технологій. Ці напрями широко охоплюють професійну діяльність фахівця інформаційних технологій та представляють його як фахівця. Останнього визначає Е. Зеєр як професійно компетентного робітника, який володіє необхідними для якісного та продуктивного виконання праці знаннями, вміннями, якостями, досвідом та індивідуальним стилем діяльності [5, 30]. Врахування цих напрямів у навчально-виробничому процесі сприятиме професійній підготовці оператора комп'ютерного набору відповідно до сучасних вимог ринку праці.

На основі аналізу професійної діяльності операторів комп'ютерного набору нами виділено такі критерії оцінки її сформованості: когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та особистісний. *Когнітивний* критерій засвідчує наявність обмеженої кількості базових понять, що, проте, дають змогу засвоювати значну кількість професійно-значущої інформації. *Діяльнісний* критерій дає змогу оцінити практичну реалізацію здобутої професійної освіти, що передбачає ефективне вирішення професійних завдань у такому порядку: формалізація завдання → моделювання завдання → алгоритми вирішення завдання. *Мотиваційно-ціннісний* критерій передбачає оцінку сформованих ціннісних орієнтацій у професійній сфе-

рі, а також усвідомлення соціального значення власної професійної діяльності. За допомогою *особистісного* критерію діагностують готовність до самостійного оволодіння професійною компетентністю, в тому числі, здатність до самоосвіти. Сукупність когнітивного, діяльнісного, мотиваційно-ціннісного та особистісного критеріїв охоплює всі істотні характеристики процесу формування професійної компетентності оператора комп'ютерного набору. Послідовність розміщення критеріїв не має принципового значення, оскільки формування професійної компетентності – замкнений цикл, без чітко вираженого початку й кінця.

Для визначення показників до кожного критерію ми провели аналіз загальних критеріїв якості навчальної діяльності, якими науковці вважають такі:

Когнітивний критерій (якість знань, умінь і навичок): міцність, системність, глибина, усвідомленість, співвідношення кількості вирішених та заданих завдань; відповідність кінцевого результату поставленого завдання; зіставлення та порівняння окремих процесів; з'ясування основних взаємозв'язків та закономірностей [1; 4].

Діяльнісний критерій: доцільність прийомів роботи й раціональність організації праці; дотримання технічних вимог та інших якісних показників навчально-виробничих робіт; виконання встановлених якісних показників; ступінь самостійності виконання завдань, гнучкість у виконанні завдань, здатність використовувати засвоєні способи розв'язання навчальних завдань у нових умовах, застосовувати здобуті знання на практиці, знаходити оптимальні, раціональні способи розв'язання поставлених завдань [1; 4; 6].

Мотиваційно-ціннісний критерій: здатність скористатися найменшою підказкою педагога для розв'язання навчальних завдань, внутрішні стимули для їх виконання, професійний інтерес [6].

Особистісний критерій: свідомо стимуляція навчальної діяльності, активність у розв'язанні пізнавальних завдань, довільне управління пізнавальною діяльністю, орієнтація на самовдосконалення, саморозвиток через свідому постановку навчальних завдань більшої складності, ступінь самостійності виконання завдань [4; 6].

Для кожного критерію професійної компетентності операторів комп'ютерного набору було визначено систему показників, яка характеризує якісні й кількісні параметри критерію. Так, до *когнітивного* критерію відносимо такі показники: обсяг і повноту знань, розуміння суті й особливостей професійної термінології, здатність до синтезу, аналізу, узагальнення та

структурування професійних знань. Діяльнісний критерій охоплює такі показники: сформованість практичних умінь використання професійних знань, активність і самостійність у виконанні роботи, широту вияву набутих професійних умінь та навичок. *Мотиваційно-ціннісний* розкривається такими показниками: наявність професійного інтересу й пізнавальних потреб, наявність внутрішніх мотивів до реалізації професійної діяльності. До *особистісного* критерію відносимо такі показники: здатність до самооцінки та самовдосконалення, наявність власної професійної позиції та фахового кругозору.

На основі цих критеріїв і показників ми визначили рівні сформованості професійної компетентності майбутніх операторів комп'ютерного набору у ПТНЗ.

На **початковому рівні** учні здатні розпізнавати окремі об'єкти та явища професійної сфери, володіють фрагментарними знаннями з дисциплін, які використовують ситуативно або за аналогією раніше виконаних дій, здатні виконувати професійні завдання за допомогою наставника, мають, хоча й нестійкий, але все-таки власний інтерес до професійної діяльності, однак професійна позиція легко змінюється під впливом сторонніх думок.

Середній рівень характеризується тим, що учень вже має цілісне розуміння про природу, властивості й функції об'єктів та явищ професійної сфери, оволодів знаннями, засвоєння яких передбачене навчальним планом; знання використовуються для вибору потрібних фактів та дій шляхом порівняння; професійні завдання виконуються за заданим алгоритмом; має деяке уявлення про значення власної професійної діяльності в соціумі, тому інтерес до професійної діяльності заснований здебільшого на врахуванні власної користі, професійна самооцінка здебільшого неадекватна, професійна позиція ґрунтується в основному на сторонніх думках, вибір яких здійснюється, через аналіз і порівняння.

На **високому рівні** учням властиві поглиблені професійні знання, розуміння функціональних залежностей професійних об'єктів та явищ, їх взаємовпливу, сприйняття цілісної картини професійної діяльності; практичне застосування знань супроводжується обґрунтуванням власних професійних дій; перенесення алгоритмів професійної діяльності для вирішення нестандартних професійних завдань, модифікація й комбінація алгоритмів; мають цілісне уявлення про значущість власної професії для суспільства; інтерес до професійної діяльності ґрунтується на симбіозі як власних, так і суспільних мотивів; самооцінка в основ-

ному адекватна; професійна позиція досить самостійна й формується шляхом вивчення, аналізу, узагальнення, модифікації та корекції наявних позицій.

Творчий рівень передбачає виявлення, розпізнавання та аналіз професійних об'єктів і явищ в основній і суміжних професіях, розширення уявлення про виробничий об'єкт чи явище, поглиблення власних професійних знань; професійні знання розширюються за рахунок міжпрофесійних, загальногалузевих знань; учні здатні створювати власні алгоритми вирішення професійних завдань і виконувати конструктивні завдання, в результаті чого набуваються нові знання; спостерігається стійкий інтерес до професійної діяльності, заснований на розумінні соціальних потреб та корисності; усвідомлення переваг і недоліків професії, діяльність щодо поліпшення професійної ситуації; самооцінка адекватна, цілком усвідомлена; професійна позиція формується за допомогою власних знань, умінь, аналізу набутого фахового досвіду, характеризується постійністю.

Запропоновані критерії, показники та рівні формування професійної компетентності операторів комп'ютерного набору як складова навчально-виховного процесу їх професійної підготовки в узагальненому вигляді дають змогу визначити відповідні вихідні позиції, стан сформованості професійної компетентності у випускників ПТНЗ, а також визначити шляхи їхнього подальшого професійного розвитку та вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Б а т ы ш е в А. С. Педагогические основы изучения, обобщения и внедрения передового опыта / А. С. Батышев. – Ташкент: Укитувчи, 1978. – 184 с.
2. Г о н ч а р е н к о С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник : вид. 2-е, допов. й виправ. / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волин. обереги, 2011. – 552 с.
3. Д у т к а Г. Я. Педагогіка, математика, економіка : словник базових термінів / Г. Я. Дутка. – К. : УБС НБУ, 2009. – 360 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. З е є р Е. Ф. Психология профессий : учеб. пособие для студентов пед. вузов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Академ. проект : Фонд «Мир», 2006. – 336 с.
6. К ы в е р я л г А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллинн : Валгус. – 1980. – 334 с.